

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Бідочко Лесі Ярославівни
«Культурний матеріалізм як методологія дослідження сучасної політики
(на прикладі лівих партій України)», поданої на здобуття наукового
ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.01 – теорія та
історія політичної науки**

Специфіка наукового осмислення політики, формування політичної теорії загалом, передусім полягає у негерметичності дослідницьких підходів та отриманих з їх допомогою знань. До прикладу, результати будь-яких виборів у будь-якій країні, ніколи не можуть отримати вичерпної інтерпретації виключно виходячи із політичних та інституційних чинників, оскільки до останніх також можна віднести і економічні, і психологічні, і культурно-ідеологічні, тощо. Причому, що особливо прикметно, кожен із цих чинників володітиме практично ідентичною важливістю – і, по суті, вичерпність дослідження залежатиме від дослідницької інтерпретації. Відповідно прагнення пояснити «політичне» виключно «політичним» інструментарієм залишатиметься тільки прагненням – це мета, орієнтир, але не реальна можливість.

Однак цей видимий недолік політичної науки можна вважати одним з найбільших її плюсів – така негерметичність надає можливості застосовувати у науковій практиці методологічний інструментарій з інших гуманітарних наук та теорій, що лише збагачує суть самої політичної теорії, а також удосконалює та розширює її евристичний потенціал.

Відповідно актуальність цього дослідження якраз і полягає у розширенні евристичного потенціалу політичної науки через можливість додаткового розгляду політичних феноменів крізь призму культурного матеріалізму – дослідницької програми, широко використовуваної у західній гуманітарній науці, проте малознайомій вітчизняному науковому політологічному дискурсу. Додаткової актуальності роботі додає факт того, що методологічний потенціал культурного матеріалізму демонструється через дослідження лівих партій

України – тобто обрана до розгляду методологія не лише теоретично, а й практично цікава та корисна.

Відтак повністю погоджуємось із актуальністю та важливістю цього дослідження.

Вирішення актуальних проблем, покладених в основу дисертаційної роботи, логічно зумовлює її мету. Мета дослідження деталізована авторкою у завданнях, серед яких найбільшої уваги заслуговують: 1) стан дослідження культурного матеріалізму та лівих партій України на сучасному етапі розвитку соціогуманітарних наук; 2) визначення теоретико-методологічних зasad культурного матеріалізму; 3) специфіка застосування дослідницької стратегії культурного матеріалізму до вивчення сучасних суспільств; 4) можливості застосування теоретико-методологічних принципів культурного матеріалізму при дослідженні сучасних політичних процесів в Україні.

Об'єктом визначено культурний матеріалізм як методологічний напрям та наукову школу (с. 7). Предмет дослідження – евристичний потенціал методології культурного матеріалізму для дослідження сучасної політики (на прикладі аналізу лівих партій України) (с. 7).

В ході реалізації завдань дисертаційної роботи авторкою сформульовано низку теоретичних положень і висновків, які варті наукової новизни.

Авторкою уперше у вітчизняній політичній науці здійснено комплексний аналіз становлення та розвитку культурного матеріалізму як напряму наукової думки. Простежено витоки цього напрямку із неоеволюціонізму, культурної екології, британського неофункціоналізму та марксизму. Розкрито генезу концептуальних зasad культурного матеріалізму в контексті теоретичних дискусій між різними науковими течіями, трансформації суспільних завдань соціогуманітаристики та політизації академічної спільноти США в 2-й пол. ХХ ст. (с. 9-17, 18-19, 20-21).

Л.Я. Бідочко вперше у вітчизняній політології застосовує культурно-матеріалістичний аналіз для дослідження електорального успіху політичних сил. Виокремлено структурні (політичні союзи та коаліції, партайні структури

на місцях, роль олігархів та капіталу в політичному житті), надструктурні (ціннісні орієнтації виборців, загальний курс партійних програм) та інфраструктурні (особливості приватизації, макроекономічні тренди, світова ринкова кон'юнктура тощо) чинники, необхідні для розкриття динаміки розвитку лівих політичних партій (с. 123-124, 126-128).

Авторка демонструє здатність будувати оригінальне дослідження через визначення взаємозв'язку між прикладним змістом студій представників школи культурного матеріалізму, спрямованих на вивчення модерних суспільств, та політичними процесами у США. Об'єкт досліджень трансформував теоретико-методологічні принципи культурного матеріалізму: при вивчені андеркласу, мігрантів інтерпретативний акцент зміщується із взаємодії інфраструктури та довкілля на структурні фактори – боротьба бізнесу та організованої праці, олігополізація ринків тощо. Простежено поступовий відхід від ортодоксального інфраструктурного детермінізму, особливо для аналізу соціальних процесів в масштабах броделівського короткого і середнього часу (с.129-133).

Викликає зацікавлення та заслуговує на високу оцінку також запропонована авторська періодизація еволюції культурного матеріалізму як напряму наукової думки. Ранній етап (1960-і pp.) – зародження постулатів у перших роботах М. Гарріса, класичний (1968-1979 pp.) – формульовання дихотомії емічне/етичне та принципу інфраструктурного детермінізму, пізній (починаючи з 1980-х pp.) – зростання наукового інтересу культурних матеріалістів до вивчення індустріальних суспільств та корегування власних теоретико-методологічних зasad (с. 48-51, 52-54, 60-64, 65-69, 70-74).

Авторка переконливим чином визначає розуміння формування школи культурного матеріалізму з позицій теорії наукових революцій Т. Куна. Аргументовано, що за задумом М.Гарріса, його інтерпретативна парадигма повинна була нівелювати суперечності між ідеалістичними та матеріалістичними школами культурної антропології, що згідно із моделлю розвитку науки Т. Куна означало би подолання наукової кризи та прийняття нової парадигми. Тобто теорія М.Гарріса була спробою запропонувати новий

підхід, суть якого полягала в застосуванні універсальної матеріалістичної дослідницької стратегії (с. 15; 41-47; 60-62; 64-65; 89-92).

Викликає зацікавлення та заслуговує на високу оцінку також аналіз еволюції теоретико-методологічних зasad школи М. Гарріса в контексті критики з матеріалістичних та ідеалістичних позицій та проведення конкретних наукових досліджень. Ті вчені, що у своїх дослідженнях опиралися на еклектичну методологію, вбачали у вченні М.Гарріса догматизм і дедуктивізм, Соціогуманітарії-ідеалісти звинувачували культурний матеріалізм в економічному редукціонізмі, нехтуванні ментальних та ідейних процесів. Марксисти критикували М.Гарріса за вульгаризацію «істмату», породження опортуністичних і реформістських тенденцій академічного середовища США (с. 75-77, 78-80, 81-83, 84-87).

Також варто відзначити адаптацію концептуального апарату культурного матеріалізму до потреб наукового дослідження політичних процесів. Виокремлено ключові імперативи культурно-матеріалістичного аналізу (каузальність, гомеостаз, емічне/етичне, емічна містифікація, інфраструктура, структура, надструктура, інфраструктурний детермінізм, адаптація, негативний зворотний зв'язок), доповнено їх понятійно-категоріальними конструкціями грамштанства (історичний блок, пасивна революція, гегемонія), світ-системною парадигмою та теорії раціонального вибору (с. 123-126, 128-130).

Л.Я. Бідочко переконливо обґруntовує наукове розуміння інфраструктурних (зменшення частки суспільного додаткового продукту, яку отримували наймані робітники, реальний рівень зарплат, деградація виробництва, світова ринкова кон'юнктура) і структурних підстав (вливання партноменклатури та червоних директорів у нові політичні еліти, боротьба класів, характер приватизації, характер розвитку лівих політичних сил у незалежній Україні), на основі чого запропоновано синтезуючий матеріалістичний підхід до дослідження сучасних політичних процесів та висунуто рекомендації щодо реформування вітчизняної суспільно-політичної

сфери, орієнтованого на наближення до європейських моделей (с. 136-141; 143-148).

В пунктах наукової новизни дисерантка також пропонує аналіз останніх тенденцій лівих партій України після подій Євромайдану. Простежено розкол СПУ на чотири окремі партії з різними очільниками, спробу КПУ відновити статус-кво шляхом союзництва з іншими політичними силами, окреслено політично-правове становище лівих після Євромайдану у контексті декомунізації та суспільного іншування (с. 161-168).

Результати дисертаційної роботи чітко виражені у висновках. Вони відповідають сформульованій меті та завданням, є обґрунтованими, логічно послідовними та відзначаються високим науково-теоретичним рівнем (с. 175-181). За темою дослідження авторкою одноосібно видано 5 наукових статей, опублікованих в українських фахових виданнях з політичних наук, що включені до міжнародних наукометрических баз. Також апробація результатів дослідження відбувалася в процесі обговорення та виступів на міжнародних конференціях.

Детальний аналіз автoreферату дисертації дає змогу стверджувати, що його зміст повністю відповідає змісту дисертації і адекватно відображає головні положення роботи, її основні результати та пункти наукової новизни. Автoreферат оформленний відповідно до чинних вимог.

Позитивно оцінюючи дисертацію Бідочко Л.Я., відзначаючи достатньо високий рівень здійсненого дослідження, вважаємо за доцільне висловити деякі критичні зауваження та поради науково-організаційного і змістового характеру.

1. Розкриваючи особливості культурного матеріалізму авторкою достатньо ґрунтовно показано евристичний потенціал цього напряму досліджень у гуманітарній сфері. Проте виникає запитання, чи існують особливості у застосуванні цього напряму при дослідженні саме політики та політичної проблематики.

2. У теоретико-методологічному розділі роботи авторкою досить детально визначено особливості теоретичних та методологічних зasad концепції М.Гарріса, зокрема це питання досліжується в окремому підпункті. Однак, на нашу думку, робота лише виграла б, якби науково-теоретичні висновки були розширені особливостями теоретичних та методологічних зasad інших представників культурного матеріалізму.

3. У дисертації фахово викладено методологічні особливості культурного матеріалізму. При цьому авторкою не розкривається ідеологічна спрямованість цього напряму, а також не у повній мірі виражено відношення саме до ідеології, а також можливих дослідницьких преференцій у ідеологічній площині, якщо такі передбачаються.

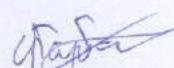
4. Дисерантка достатньо зважено і ґрунтовно досліжує проблему парламентських лівих партій України після Євромайдану. Водночас, на наш погляд дослідження тільки б виграло від авторського прогнозу стосовно подальшого сценарію їх можливого розвитку, а також пояснення того, яким чином елементи лівої доктринальної платформи використовуються іншими парламентськими політичними силами.

Однак, висловлені зауваження не носять принципового характеру і не применшують значимості роботи, обґрунтованості та новизни її результатів, а лише пропонують можливі шляхи подальшого розвитку та вдосконалення досліджуваних проблем.

Ознайомившись із авторефератом та дисертациєю Л.Я. Бідочко можна стверджувати, що запропонована до розгляду робота є цікавим, самостійним та оригінальним дослідженням, яке повною мірою демонструє професійно-наукову зрілість та методологічну грамотність авторки. Основні положення дисертаційної роботи є логічними, послідовними, обґрунтованими та знайшли своє відображення у наукових публікаціях дисерантки. Дисертація оформлена згідно з усіма необхідними вимогами. Відтак вважаємо, що дисертація Бідочко Лесі Ярославівні «Культурний матеріалізм як методологія дослідження сучасної політики (на прикладі лівих партій України)» відповідає чинним

вимогам державного стандарту до кандидатських дисертацій, зокрема, п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року(зі змінами), а її авторка, Л.Я. Бідочко заслуговує на присудження її наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.01 — теорія та історія політичної науки.

Офіційний опонент:
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та
історії політичної науки
Львівського національного
університету імені Івана Франка

Гарбадин А.С.

Підписи Гарбадина А. С.
підтверджую
Вчений секретар
ЛНУ ім. І. Франка

